

กระบวนการพัฒนาทักษะการสื่อสารสุขภาพ
ของนิสิตคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ในรายวิชาการสร้างเสริมสุขภาพ

Skills Development Process of Health Communication
for Nursing Students, Srinakarinwirot University, in Health Promotion Course

นิพนธ์ต้นฉบับ

Original Article

สุคนธ์ วรธนะอมร*, นิลภา จิระรัตนวาระ, ศรีสุดา รัตมีพงศ์, ปวีณา
หลี่เกียะ, ธนภมณ ลีศรี, คณานิษฐ์ แสงหิรัญ, เพ็ญประภา สุธรรมมา,
มยุรฉัตร กัญยามี และ นฤเนตร จุลการ

คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ อ.องครักษ์ จ.นครนายก 26120

* ติดต่อผู้พิมพ์: swusukon@gmail.com

วารสารไทยเภสัชศาสตร์และวิทยาการสุขภาพ 2557;9(4):186-192

Sukon Vattanaamorn*, Ninlapa Jirattawanawa, Srisuda Ratsamepong,
Pawena Leekea, Thanakamon Leesri, Kananit Sanghirun, Penprapa
Sutumma, Mayurachat kanyamee and Nalunate Churakarn

Faculty of Nursing, Srinakharinwirot University, Nakhon-nayok, Thailand 26120

* Corresponding author: swusukon@gmail.com

Thai Pharmaceutical and Health Science Journal 2014;9(4):186-192

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์: เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาทักษะการสื่อสารทางสุขภาพด้านการใช้ภาษา การถ่ายทอด และการใช้เทคโนโลยีเพื่อการสื่อสาร ในรายวิชาการสร้างเสริมสุขภาพ ของนิสิตคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ **วิธีการศึกษา:** การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลเป็นนิสิตหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต ชั้นปีที่ 2 ที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชาการสร้างเสริมสุขภาพ ภาคการศึกษาปลาย ปีการศึกษา 2556 จำนวน 19 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม สัมภาษณ์เชิงลึก สันทนาการ และบันทึกการเรียนรู้วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการศึกษา: กระบวนการพัฒนาทักษะการสื่อสารสุขภาพ สำหรับนิสิตพยาบาล มี 5 ประเด็นสำคัญ คือ 1) การสร้างความเข้าใจในภาพรวมและรายละเอียดขั้นตอนของรายวิชา 2) การเสริมแนวคิดและหลักการ ด้วยการทำความเข้าใจแนวคิดทฤษฎีการสื่อสารสุขภาพ 3) สร้างการทำงานเป็นทีมเพื่อเรียนรู้การทำงานร่วมกัน 4) สร้างความมั่นใจ ด้วยการเสริมทักษะการสื่อสารสุขภาพด้านการใช้ภาษา การถ่ายทอด และการใช้เทคโนโลยี และ 5) สร้างการเรียนรู้จากสถานการณ์จริง ด้วยการมอบหมายให้ดำเนินกิจกรรมสร้างเสริมสุขภาพตามกลุ่มประชากรเป้าหมายหรือประเด็นปัญหา **สรุป:** ข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษาสามารถนำไปเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนสำหรับรายวิชาอื่นๆ เพื่อเสริมทักษะการสื่อสารสุขภาพนิสิตในการดูแลสุขภาพประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

คำสำคัญ: การสื่อสารสุขภาพ, การจัดการเรียนการสอน, นิสิตพยาบาล, การสร้างเสริมสุขภาพ

Abstract

Objective: To study skills development process in health communication in the dimension of using language, convey, and information technology, in Health Promotion course for Nursing Students, Faculty of Nursing, Srinakarinwirot University. **Method:** In this qualitative research, 19 second-year nursing students enrolling the Health Promotion course in the second semester, academic year 2013, were key informants. Data were collected by means of in-depth interview, participatory and non-participatory observation, group discussion, and documentary review. Content analysis was used to analyze the data. **Results:** Five major themes of the skills development process in health communication for the nursing student were emerged namely 1) Enhancing conception in general and details of learning program, 2) Promoting concepts and principles by understanding theoretical concept of health communication, 3) Building team-work for participatory learning process, 4) Strengthening self-confidence by improving health communication skills in using language, convey, and information technology, and 5) Creating learning from real situation via the assignment of health promotion activities based on target population or problems. **Conclusion:** Findings serve as a guide to arrange teaching and learning of other nursing courses to enhance health communication skills for nursing students to provide health care to people effectively.

Keywords: health communication, learning and teaching, nursing students, health promotion

บทนำ

ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและการสื่อสารส่งผลต่อวิถีชีวิต ความเป็นอยู่และสุขภาพของผู้คนในทุกๆระดับ การรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางสุขภาพเป็นปัจจัยสำคัญในการกระตุ้นความตระหนักต่อค่านิยม และการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม วิชาชีพพยาบาลในฐานะที่มีสุขภาพของการมีส่วนร่วมดูแลประชาชนทั้งในภาวะปกติและเจ็บป่วยมีบทบาทสำคัญในการทำให้ประชาชนรู้เท่าทันต่อสุขภาพ (Health literacy) เพื่อการสร้างสุขภาพที่ดีต่อตนเองและมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนชุมชนสู่การสร้างเสริมสุขภาพด้วยฐาน

ของความรู้ที่เกิดจากการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมที่จะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

การสื่อสารสุขภาพเป็นการสื่อสารข้อมูลสุขภาพแก่สาธารณะในระดับปัจเจกบุคคล และระดับสังคมเพื่อการพัฒนาสุขภาพ การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพ ด้วยการผสมผสานวัฒนธรรมใหม่ ๆ ผ่านสื่อต่างๆ ตามความเหมาะสม มีการจัดองค์ความรู้แบบมีส่วนร่วมและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในหมู่ประชาชนโดยขยายมุมมองจาก “การเผยแพร่ข่าวสารสุขภาพ” ที่เป็นการส่งสารทางเดียวไปสู่ผู้รับสาร มาเป็น “การสื่อสารสุขภาพ” ที่ผู้รับสาร

สามารถสะท้อนความเห็นถึงผู้ส่งสาร และในบางโอกาสสามารถเป็นผู้ส่งสารหรือแบ่งปันความรู้และประสบการณ์ที่มีกับผู้อื่นได้ด้วย สัมผัสแบบผลให้บุคคล ชุมชนมีโอกาสเข้าถึงข้อมูลข่าวสารด้านสุขภาพได้ง่ายและทั่วถึง¹⁻⁴

การพัฒนาทักษะการสื่อสาร เป็นเป้าประสงค์หนึ่งในยุทธศาสตร์การพัฒนาและเสริมสร้างปัญญา (wisdom) ของนิสิตและบุคลากร มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่ต้องการผลิตบัณฑิตให้มีคุณธรรม เป็นผู้ใฝ่รู้ตลอดชีวิต คิดเป็น ทำเป็น หนักเอาเบาสุ้งรู้กาลเทศะ เปี่ยมจิตสำนึกสาธารณะ มีทักษะสื่อสาร อ่อนน้อมถ่อมตน งามด้วยบุคลิก พร้อมด้วยศาสตร์และศิลป์⁵ โดยกำหนดอัตลักษณ์นิสิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เป็นผู้มีความ "ทักษะสื่อสาร" หมายถึง ความสามารถในการใช้ภาษาได้เข้าใจชัดเจน (Language) ความสามารถในการถ่ายทอดข้อมูล/ความรู้ (Teaching) ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ (Information Communication Technology) เพื่อการสื่อสาร อันมาจากรากฐานของ "ความเป็นครู"

คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เป็นสถาบันการศึกษาพยาบาล มีการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต เพื่อให้การพยาบาลบุคคลและครอบครัวที่อยู่ในสภาวะเจ็บป่วยและส่งเสริมป้องกันการเจ็บป่วย เพื่อคงไว้ซึ่งสุขภาพที่ดี การผลิตบัณฑิตทางการพยาบาลนอกจากการจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนมีความรู้และทักษะทางศาสตร์การพยาบาลแล้ว ภารกิจสำคัญที่ต้องดำเนินการอีกด้านหนึ่งคือการพัฒนาให้ผู้เรียนสามารถปฏิบัติงานในสังคมได้อย่างสมบูรณ์คือ การพัฒนาให้ผู้เรียนมีทักษะการสื่อสารสุขภาพกับผู้รับบริการ สมาชิกครอบครัว หน่วยงาน องค์กรในชุมชนและผู้ร่วมวิชาชีพเพื่อการออกแบบการจัดการดูแลที่ตอบสนองต่อปัญหาความต้องการดูแลและพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยกำหนดเป็นนโยบายให้ทุกรายวิชาต้องจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้นิสิตพยาบาลมีประสบการณ์การใช้ทักษะสื่อสารด้านการใช้ภาษาที่ถูกต้อง การถ่ายทอดข้อมูล และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการติดต่อสื่อสาร ทั้งนี้แต่ละสาขาวิชามีการออกแบบการจัดการเรียนการสอนเพื่อตอบวัตถุประสงค์ตามลักษณะของแต่ละรายวิชาแตกต่างกันไป อาทิเช่น การกำหนดให้มีการค้นคว้าข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต การเขียนรายงาน การจัดทำสื่อแผนภาพโปสเตอร์ การแสดงบทบาทสมมติ การนำเสนอรายงานการค้นคว้าในชั้นเรียน และการจัดเวทีวิชาการให้นิสิตร่วมเวทีเสวนา เป็นต้น

การจัดการเรียนการสอนรายวิชาการสร้างเสริมสุขภาพ (Health promotion) สำหรับนิสิตพยาบาล ชั้นปีที่ 2 มีการกำหนดวัตถุประสงค์ให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจการสร้างเสริมสุขภาพ การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทางสุขภาพ การสร้างเสริมสุขภาพประชาชนตามกลุ่มวัย การสร้างพลังอำนาจเพื่อสร้างเสริมสุขภาพของบุคคล กลุ่มคนและชุมชน โดยใช้แนวคิด วิธีการสื่อสารสุขภาพเป็นเครื่องมือในการจัดกิจกรรมสร้างเสริมสุขภาพ ทั้งนี้ได้จัดการเรียนการสอนโดยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้แนวคิดทฤษฎีการสร้างเสริม

สุขภาพ การสื่อสารสุขภาพ ฝึกปฏิบัติการใช้ทักษะสื่อสารในชั้นเรียน และปฏิบัติการจริงการสื่อสารสุขภาพในการจัดกิจกรรมโครงการร่วมกับชุมชน จัดเวทีการจัดการความรู้นวัตกรรมเสริมสร้างสุขภาพชุมชน เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนบรรลุตามเป้าหมายของรายวิชา และตอบสนองต่อนโยบายและแผนยุทธศาสตร์ในระดับคณะ และระดับมหาวิทยาลัย

จากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยในชั้นเรียนที่ผ่านมา พบว่างานวิจัยในชั้นเรียนสำหรับนิสิตพยาบาล ส่วนใหญ่มุ่งเน้นการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะการพยาบาล การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการฝึกปฏิบัติงานพยาบาล การออกแบบการจัดการเรียนการสอนเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้⁶ มีงานวิจัยเพียงส่วนน้อยที่มีการศึกษาการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมทักษะการสื่อสารสุขภาพ ซึ่งถือเป็นองค์ประกอบสำคัญหนึ่งในการจัดการเรียนการสอนระดับอุดมศึกษาให้เกิดสัมฤทธิ์ผลโดยแท้จริง จึงจำเป็นต้องศึกษากระบวนการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสารสุขภาพสำหรับนิสิตคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นข้อมูลในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนมีทักษะการสื่อสารทางสุขภาพ สามารถนำไปใช้ประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานพยาบาลได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

การศึกษามีวัตถุประสงค์ คือ เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาทักษะการสื่อสารสุขภาพของนิสิตพยาบาล ชั้นปีที่ 2 คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

วิธีการศึกษา

ประชากรเป็นนิสิตพยาบาลชั้นปีที่ 2 คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กลุ่มที่ 2 จำนวน 51 คน ที่ลงทะเบียนเรียนในรายวิชา พชช 262 การสร้างเสริมสุขภาพ ปีการศึกษา 2556 คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง (purposive sampling) โดยคำนึงถึงความสมัครใจ และเป็นผู้ที่สามารถให้ข้อมูลได้หลากหลายเหมาะสมกับวัตถุประสงค์การวิจัยในครั้งนี้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) แนวคำถามการสัมภาษณ์เชิงลึก 2) แนวทางการสนทนากลุ่มที่กำหนดเนื้อหาหลักครอบคลุมสาระสำคัญตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย 3) บันทึกการเขียนรู้ของนิสิต และ 4) แบบประเมินการจัดการเรียนการสอนของรายวิชา

การวิเคราะห์ข้อมูล การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) เป็นหลักเพื่อมุ่งเน้นการวิเคราะห์และการตีความจากมุมมองของผู้ผ่านประสบการณ์โดยตรง^{7,8}

ขั้นตอนการวิจัย

ระยะที่ 1 ระยะเตรียมการวิจัย ผู้วิจัยร่วมกับอาจารย์ผู้ร่วมสอนจัดทำและทำความเข้าใจแนวทางการจัดการเรียนการสอนรายวิชาการสร้างเสริมสุขภาพเพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสารสุขภาพ

สำหรับนิสิตพยาบาล ชั้นปีที่ 2 เพื่อให้อาจารย์ผู้ร่วมสอนได้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นแนวทางเดียวกัน โดยจัดให้อาจารย์ประจำกลุ่ม 1 คนดูแลนิสิต 9 - 10 คน จำนวน 5 กลุ่ม ในการทำโครงการตามที่ได้รับมอบหมาย ทั้งนี้ นิสิตแต่ละกลุ่มจะได้รับมอบหมายให้ค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เพื่อนำมาแลกเปลี่ยนวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำเสนอในชั้นเรียน และจัดกิจกรรมสร้างเสริมสุขภาพร่วมกับชุมชน

ระยะที่ 2 ระยะเก็บรวบรวมข้อมูลพร้อมทั้งวิเคราะห์ข้อมูล โดยผู้วิจัยใช้วิธีการสังเกตทักษะการสื่อสารด้านการใช้ภาษา การถ่ายทอดข้อมูลด้วยวิธีการนำเสนอในชั้นเรียน การวิเคราะห์จากการสรุปบทเรียนที่ได้จากการเรียนรู้ภาคทฤษฎีในหัวข้อทักษะการสื่อสาร การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมในระหว่างทำกิจกรรมต่าง ๆ อาทิเช่น การติดต่อประสานงานกับผู้นำชุมชนหรือกลุ่มเป้าหมาย การจัดกิจกรรมโครงการของกลุ่ม นอกจากนี้ ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่มภายหลังที่นิสิตได้ผ่านการนำเสนอข้อมูลจากการค้นคว้าด้วยรูปแบบต่าง ๆ ในชั้นเรียน การจัดกิจกรรมโครงการร่วมกับชุมชน และการนำเสนอด้วยโปสเตอร์ในเวทีจัดการเรียนรู้

ระยะที่ 3 ระยะการวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปข้อความรู้ โดยผู้วิจัยสรุปกระบวนการพัฒนาทักษะการสื่อสารร่วมกับข้อคิดเห็นของนิสิตจากกิจกรรมการเรียนรู้ในแต่ละขั้นตอน และการวิเคราะห์ข้อมูลการได้รับการพัฒนาทักษะการสื่อสารด้านการใช้ภาษา การถ่ายทอด และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการสืบค้นข้อมูลและการติดต่อสื่อสาร โดยข้อความรู้ที่ได้ดังกล่าวจะถูกพัฒนาเป็นข้อสรุปในการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมทักษะการสื่อสารทางสุขภาพของนิสิตในช่วงปีการศึกษาต่อไป

ผลการศึกษา

กระบวนการพัฒนาทักษะการสื่อสารสุขภาพ สำหรับนิสิตพยาบาล ชั้นปีที่ 2 มีการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ภายใต้ฐานคิดของการเสริมสร้างให้ผู้เรียนมีความรู้แนวคิดทฤษฎีการสื่อสารสุขภาพและการเรียนรู้จากปฏิบัติการจริง ดำเนินการโดยการทบทวนรูปแบบการจัดการเรียนการสอนของรายวิชาการสร้างเสริมสุขภาพ การใช้ข้อมูลผลสัมฤทธิ์การเรียนของนิสิต และข้อเสนอแนะการปรับปรุงการเรียนการสอนของปีที่ผ่านมา ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้

1. สร้างความเข้าใจ

การสร้างความเข้าใจเพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสารสุขภาพ สำหรับนิสิตพยาบาลถือเป็นพื้นฐานสำคัญของการจัดการเรียนการสอนเพื่อนำไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ มีการดำเนินการ 2 ส่วน คือ 1) การสร้างความเข้าใจกระบวนการเรียนรู้ของนิสิตในภาพรวม โดยการปฐมนิเทศรายวิชา 2) การสร้างความเข้าใจระหว่างนิสิตกับอาจารย์ประจำกลุ่ม ดังนี้

1) การสร้างความใจกระบวนการเรียนรู้ของนิสิต โดยอาจารย์ประจำวิชาจัดการปฐมนิเทศรายวิชาเพื่อให้นิสิตมีความเข้าใจ มีการเตรียมตัว และวางแผนการเรียนรู้ร่วมกับทีมสมาชิกที่ได้รับมอบหมายให้ทำงานร่วมกัน ผลการศึกษาพบว่า การจัดปฐมนิเทศรายวิชาช่วยในการวางแผนการเรียนได้เป็นอย่างดี ทำให้มองเห็นภาพรวมของกิจกรรมการเรียน ดังนี้ นิสิตสะท้อนว่า

"...การปฐมนิเทศช่วยให้เรารู้ว่าภาระหน้าที่ของเรามีอะไรบ้าง เราต้องทำอะไรบ้างต่อไปในวิชานี้ ช่วยให้เรวางแผนงานได้..."

อย่างไรก็ตาม การปฐมนิเทศรายวิชาเป็นเพียงให้นิสิตได้รับรู้ลักษณะของรายวิชาที่ต้องเรียนในภาพรวม แต่นิสิตยังไม่เข้าใจกระบวนการเรียนรายละเอียดขั้นตอนที่ต้องทำอย่างท่องแท้ เนื่องจากเป็นการสื่อสารแบบทางเดียวขาดการทำความเข้าใจร่วมกันระหว่างอาจารย์กับนิสิต ดังนี้ นิสิตสะท้อนว่า

"...ตอนปฐมนิเทศพอเข้าใจอยู่บ้าง มีสงสัยอยู่บ้าง แต่รับรู้เฉย ๆ ว่ามันคืออย่างนี้ ยังมองไม่เห็นภาพขั้นตอนวิธีทำ แต่คิดว่าพอเรียนไปก็น่าจะเข้าใจมากขึ้น..."

นอกจากนั้น นิสิตบางคนยังบอกว่าไม่กล้าซักถามอาจารย์ระหว่างการปฐมนิเทศเพราะกลัวอาจารย์อายเพื่อน กลัวเพื่อนในชั้นเรียนว่าไม่รู้เรื่อง ไม่เข้าใจ ได้แต่เก็บข้อสงสัย ความเข้าใจของตนเองมาพูดคุยกันเองแล้วก็พบว่า การรับรู้ของนิสิตแต่ละคนมีความเข้าใจไม่ตรงกัน ดังนี้ นิสิตกล่าวว่า

"...หนูไม่กล้าถามอาจารย์ กลัวอาจารย์ กลัวเพื่อนว่าไม่เข้าใจ...เรามาถกเถียงกับเพื่อนว่าเข้าใจไม่ตรงกัน คนหนึ่งอย่างหนึ่ง อีกคนคิดอีกอย่างหนึ่ง..."

2) การสร้างความเข้าใจระหว่างนิสิตกับอาจารย์ประจำกลุ่ม อาจารย์ประจำกลุ่มเป็นกลไกสำคัญในการสื่อสารสร้างความเข้าใจ เนื่องจากเป็นการสื่อสารกลุ่มย่อย มีจำนวนนิสิต 9 - 10 คน ทำให้นิสิตกล้าซักถาม พูดคุยปรึกษาชี้แนะแนวทางรายละเอียดต่าง ๆ ที่ไม่เข้าใจมากขึ้น ทำให้นิสิตรู้สึกมั่นใจ ไม่โดดเดี่ยว เข้าใจขั้นตอนที่ดำเนินการในระยะต่าง ๆ ดังนี้ นิสิตกล่าวว่า

"...อาจารย์ประจำกลุ่มช่วยได้มาก เราสามารถปรึกษาได้ทุกอย่างในเรื่องที่เราไม่เข้าใจ เหมือนชี้แนวทางให้เราต้องทำอะไร ถ้าไม่มีอาจารย์ เราก็มั่ววุ่นว่าต้องทำอะไร ไม่รู้จะทำไ้ดีหรือเปล่า มันรู้สึกอุ่นใจ..."

การสื่อสารกับอาจารย์ยังมีช่องว่างระหว่างวัย ลักษณะการสื่อสารที่เป็นทางการทั้งคำพูดและการแสดงออก หากนิสิตสามารถเลือกบุคคลที่สามารถทำความเข้าใจได้ นิสิตขอเลือกการสื่อสารกับกลุ่มเพื่อนด้วยกันที่มีความสนิทสนม ดังนี้ นิสิตสะท้อนว่า

"...ถ้าคุยกับอาจารย์เหมือนกับว่ามันเกรงใจ ต้องเป็นทางการ คุยยากกว่า คือมันยากที่คำพูด ถ้าคุยกับเพื่อนสนิทกัน กล้าจะพูด คุยกันรู้เรื่อง สื่อสารกันดีมากกว่า..."

การสร้างความเข้าใจระหว่างนิสิตกับอาจารย์ประจำกลุ่ม โดยที่นิสิตจะมีการพูดคุยทำความเข้าใจภายในกลุ่มของตนเองก่อน เมื่อ

กลุ่มมีความเข้าใจไม่ตรงกันจะสรุปประเด็นที่ไม่เข้าใจและสอบถามอาจารย์ประจำกลุ่มผ่านช่องทางการสื่อสารทางโทรศัพท์ ดั่งนิสิตกล่าวว่า

"...ในส่วนที่ไม่เข้าใจจะถามอาจารย์ประจำกลุ่ม โทรถาม ที่ไม่เข้าใจส่วนใหญ่ อย่างงานแรกที่เราได้พัฒนาจะเป็นวิธีการสื่อสาร เราจะเข้าใจผิดไปเหมารวมว่า เราต้องเอาตรงไปนี้ไปลงชุมชนด้วยหรือเปล่า แต่พอถามอาจารย์และเรียนรู้อีกขึ้นทำให้เข้าใจว่ามันเป็นบทบาทสมมุติช่วยเสริมทักษะการสื่อสารของเรา..."

ช่องทางการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ สร้างความเข้าใจได้มากที่สุดคือ "การสื่อสารแบบต่อหน้าต่อตา" และ "การรับรู้พร้อมกันทุกคน" ดั่งนิสิตกล่าวว่า

"...เวลาสื่อสารกับอาจารย์อยากเจอกันต่อหน้าทั้งกลุ่มมากกว่า จะรู้ไปเลยว่าต้องทำยังไง แต่ถ้าโทรศัพท์บางทีคนโทรก็เข้าใจไม่ตรงกัน อย่างพวกเราส่งตัวแทนไปพูดโทรศัพท์กับอาจารย์ พวกเราเข้าใจอย่างหนึ่ง อาจารย์เข้าใจอย่างหนึ่ง มันเข้าใจกันคนละประเด็น..."

"...เวลาทำงานอยากให้อาจารย์ช่วยแนะนำพร้อมกันไปเลย ไม่ต้องแก้กันทาง mail ทำให้เข้าใจกันตอนนั้นเลย..."

2. เสริมสร้างแนวคิดและหลักการสื่อสารสุขภาพ

การจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสารดำเนินการโดยจัดให้นิสิตได้เรียนรู้แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการสื่อสารสุขภาพ การเลือกใช้สื่อที่เหมาะสม บทบาทของพยาบาลกับการสื่อสารสุขภาพกับผู้รับบริการ และการวางแผนการสื่อสารสุขภาพ รวมถึงการจัดให้นิสิตได้เรียนรู้กับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องด้านการสื่อสารสุขภาพเพื่อถ่ายทอดประสบการณ์และเน้นย้ำความจำเป็นของการสื่อสารสำหรับบุคลากรสุขภาพ กลวิธีการสื่อสารสุขภาพให้ชุมชนได้เรียนรู้และนำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพ ซึ่งการจัดให้นิสิตได้เรียนรู้แนวคิด หลักการสื่อสารสุขภาพ แนวคิดด้านการจัดการสร้างเสริมสุขภาพประชากรตามวัย การเขียนโครงการเพื่อนำไปสู่การจัดกิจกรรมจริงยังเป็นความจำเป็นที่ต้องจัดให้นิสิตได้เรียนรู้ก่อนปฏิบัติการจริง ถึงแม้ว่าในระยะแรกของการเรียนรู้จะไม่เข้าใจแนวทาง วิธีการก็ตาม ดั่งนิสิตแสดงความคิดเห็นว่า

"...ให้พวกหนูลงมือทำเลยโดยไม่ต้องเรียนทฤษฎี มันก็ไม่ได้อีก คือมันต้องควบคู่กันไป ถ้าอยู่ดี ๆ เรามาปฏิบัติเลยเราก็ไม่รู้ขั้นตอน เราต้องเรียนรู้อันก่อนคงจะปฏิบัติได้..."

ทั้งนี้ รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแนวคิด หลักการในห้องเรียน เป็นการเรียนรู้แบบนามธรรม การสื่อสารให้นิสิตได้เข้าใจ เห็นภาพของกิจกรรม แนวทางวิธีการที่ชัดเจน และสามารถนำไปปฏิบัติการจริงได้ อาจารย์ผู้สอนควรมีการยกตัวอย่างประกอบ บอกเล่าประสบการณ์ และอธิบายรายละเอียดให้มีความเข้าใจที่ถูกต้อง ดั่งนิสิตกล่าวว่า

"...การเรียนทฤษฎีน่าจะมีการยกตัวอย่างให้เห็น เช่น การเขียนโครงการควรจะมีตัวอย่างให้ดูว่าที่มาของโครงการต้องเขียนอย่างไร แต่ใน sheet เขียนมาแค่หัวข้อ เราจะมองไม่ออกว่าจะเขียนแบบไหน เอาข้อมูลจากที่ไหนมาบ้าง..."

3. สร้างการทำงานเป็นทีม

การสร้างทีมทำงานร่วมกันของนิสิตก่อให้เกิดกระบวนการพัฒนาทักษะการสื่อสารด้านการถ่ายทอดความเข้าใจระหว่างนิสิตในกลุ่ม อาจารย์ประจำกลุ่ม ชุมชน และหน่วยงานองค์กรที่เกี่ยวข้อง โดยแบ่งนิสิตเป็นกลุ่มย่อย กลุ่มละ 9 - 10 คน ต่ออาจารย์ 1 คน เพื่อดำเนินโครงการสร้างเสริมสุขภาพตามกลุ่มวัย (กลุ่มเด็กก่อนวัยเรียน วัยรุ่น วัยทำงาน และวัยผู้สูงอายุ) และประเด็นปัญหาสุขภาพ (โรคเรื้อรัง ภาวะโภชนาการเกิน ยาสูบและสิ่งเสพติด) ซึ่งการดำเนินโครงการ นิสิตแต่ละกลุ่มจะมอบหมายหน้าที่การทำงานตั้งแต่การเป็นหัวหน้ากลุ่ม เลขานุการ และสมาชิกแต่ละคนจะได้รับมอบหมายให้ทำงานทั้งด้านวิชาการ การประสานงาน และการจัดกระบวนการ ทั้งนี้ การทำงานเป็นทีมจะต้องมีการพูดคุยแลกเปลี่ยน สอบถามความเข้าใจ ติดตามความก้าวหน้าของงานที่ได้รับมอบหมายทำให้นิสิตได้พัฒนาทักษะการสื่อสารของตนเองกับทีมทำงาน การสื่อสารกับหน่วยงาน องค์กร ภาคประชาชน และเรียนรู้เข้าใจสมาชิกแต่ละคนในทีมมากขึ้น ดั่งนิสิตกล่าวว่า

"...ตอนเรียนมัธยมไม่ค่อยมีงานกลุ่ม นาน ๆ มีทีหนึ่ง แต่ตอนมาเรียนที่นี่ งานส่วนใหญ่จะให้ทำงานเป็นทีม ทำให้รู้จักกับเพื่อนร่วมทีม รู้นิสัยเพื่อนมากขึ้นว่าเป็นอย่างไรจะสนิทกันมากขึ้นเพราะเราต้องติดต่อกัน จะกล้าพูด กล้าแลกเปลี่ยนความคิดเห็นมากขึ้น..."

การสร้างทีมทำงาน ยังถือได้ว่าเป็นการจัดให้มีพื้นที่การสื่อสารแบบไม่เป็นทางการให้นิสิตได้มีโอกาสฝึกทักษะการสื่อสารสองทางสร้างความเข้าใจซึ่งกันและกัน การถ่ายทอดความคิดเห็นเพื่อสร้างความเข้าใจกับกลุ่มเพื่อน และอาจารย์ ทำให้กล้าคิด กล้าแสดงออก มีความภาคภูมิใจกับการได้รับการยอมรับของทีมงาน ดั่งนิสิตกล่าวว่า

"...แต่ก่อนหนูไม่ค่อยกล้าแสดงความคิดเห็น แต่พอมายู่กลุ่มเพื่อน เรากล้าที่จะพูดแสดงความคิดเห็น พูดออกไปแล้วเพื่อนก็รับฟัง..."

"...เรามีการแลกเปลี่ยนพูดคุยความคิดเห็นกัน บางทีเราอาจเข้าใจไม่ตรงกัน เรามาคุยกันปรึกษาหารือกันว่าทำอย่างไรให้งานออกมาดีที่สุด..."

4. สร้างความมั่นใจ

การสร้างเชื่อมั่น เป็นกระบวนการพัฒนาให้นิสิตมีทักษะการสื่อสารสุขภาพด้านต่าง ๆ ก่อนปฏิบัติการจริงครอบคลุมด้านการใช้ภาษาที่ถูกต้อง เหมาะสม การถ่ายทอดความเข้าใจ และการใช้เทคโนโลยีเพื่อการสื่อสาร เป็นรูปแบบการจัดการเรียนการสอน

ที่สร้างความมั่นใจให้กับนิสิตโดยจัดให้นิสิตได้เรียนรู้จากผู้มีประสบการณ์การสื่อสารสุขภาพโดยตรง มีการสืบค้นข้อมูลรูปแบบการสื่อสารสุขภาพจากช่องทางต่าง ๆ ตามที่ได้รับมอบหมายและการสะท้อนมุมมองเพื่อการพัฒนาทักษะการสื่อสารในด้านต่าง ๆ เพื่อแสดงบทบาทสมมุติในชั้นเรียน ได้แก่ การเป็นพิธีกร การทำประชาคม การจัดรายการวิทยุ การนำเสนอทางวิชาการ ทั้งนี้ การที่นิสิตได้ฝึกซ้อมและมีผู้สะท้อนเพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสารสุขภาพโดยตรงเป็นวิธีการที่ช่วยสร้างความมั่นใจ ช่วยให้นิสิตมีการเตรียมความพร้อมก่อนสู่การปฏิบัติภารกิจจริง ดังนิสิตแสดงความคิดเห็นจากประสบการณ์ที่ผ่านมาว่า

"...หนูได้เป็นพิธีกร ช่วยให้รู้ว่าต้องทำอะไร มีการพูดสื่อสารกับคนอื่นให้เขาเข้าใจ สนใจเรา เราต้องเขียนสคริปต์ก่อนว่าวันนี้ก็มอเราต้องทำอะไรบ้าง..."

"...ช่วยได้มากค่ะ ช่วยให้เราฝึกมาก่อน ได้เตรียมตัว เราได้ลองทำในห้องแล้ว พอเราออกไปสถานการณ์จริง ทำให้เรากล้าที่จะพูดกับชาวบ้าน พูดได้ดีขึ้นค่ะ..."

"...ทำให้รู้ว่าเราต้องทำอะไรก่อน เหมือนเรารู้ไปก่อนแล้วว่าจากตอนนี้ไปเราต้องสื่อสารอะไรกับชุมชนต่อไป คือก่อนที่วิทยากรยังไม่มา เราไม่รู้เลยว่า เราจะเข้าไปหาเขาอย่างไร พอเขามอบอก เราก็ได้รู้ว่าเราต้องทำอะไรขั้นตอนอย่างไร มันจะไม่มันใจ เพราะเราไม่เคยทำมาก่อน ไม่รู้ว่าจะถูกหรือผิด..."

นอกจากนี้ การจัดให้นิสิตได้มีโอกาสนำเสนอรายงานหน้าชั้นเรียน ยังเป็นการพัฒนาให้นิสิตมีความมั่นใจในการถ่ายทอดข้อมูลได้อย่างมั่นใจ มีการทำงานอย่างเป็นระบบ มีการฝึกซ้อมเตรียมตัวทำให้นิสิตมีพัฒนาด้านทักษะการสื่อสารเพิ่มขึ้น ดังนิสิตกล่าวว่า

"...วิชาชุมชนเป็นวิชาที่ต้อง present บ่อยมาก หนูคิดว่ามันช่วยเสริมให้หนูมีความมั่นใจมากขึ้น ตอนแรก ๆ ก็ไม่กล้าเลย แล้วตอนสุดท้ายมันสามารถตอบคำถามอาจารย์ได้ สามารถพูดได้โดยที่เสียงไม่สั่น เรามีการเตรียมซ้อมกับเพื่อนหลายรอบ แล้วพอได้พูดหน้าชั้นเรียนหลาย ๆ ครั้ง ครั้งหลัง ๆ มันไม่กลัว ไม่ตื่นเต้น..."

5. สร้างการเรียนรู้จากสถานการณ์จริง

การสร้างการเรียนรู้จากสถานการณ์จริงโดยมีการมอบหมายให้นิสิตแต่ละกลุ่มรับผิดชอบจัดกิจกรรมสร้างเสริมสุขภาพตามกลุ่มประชากรเป้าหมาย (กลุ่มเด็กก่อนวัยเรียน วัยรุ่น วัยทำงาน และวัยผู้สูงอายุ) และประเด็นปัญหาสุขภาพ (โรคเรื้อรัง ภาวะโภชนาการเกิน ยาสูบและสิ่งเสพติด) ทั้งนี้ นิสิตจะต้องดำเนินการด้วยตนเองตามกิจกรรม ดังนี้

5.1 การเขียนโครงการ นิสิตแต่ละกลุ่มจะดำเนินการศึกษาข้อมูลจากเอกสารวิชาการ ประสานงานพื้นที่เพื่อค้นหาทุนทางสังคม สืบค้นข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต และนิสิตได้ปฏิบัติการจริงด้วยการเขียนโครงการเพื่อขออนุมัติ ซึ่งการได้ลงมือปฏิบัติจริงทำให้นิสิตมีความเข้าใจมากกว่าตอนเรียนทฤษฎีเพียงอย่างเดียวสามารถนำแนวทางหลักการทางทฤษฎีการเขียนโครงการมาเขียน

บรรยายถ่ายทอดความเข้าใจ สื่อสารด้วยการนำเสนอให้อาจารย์ให้เข้าใจได้ รวมถึงมีความเข้าใจมากขึ้นเมื่อสอบวัดประเมินผล ดังนิสิตกล่าวว่า

"...ตอนเรียนทฤษฎีมันมองไม่เห็นภาพว่าเป็นอย่างไร อาจารย์พูดมาว่าเขียนโครงการแบบนี้ แบบนี้ คือเรายังไม่เคยเห็นว่าเขียนโครงการเป็นยังไง แต่พอเราได้ไปทำจริง ๆ เราก็ได้รู้ว่า หลักการเขียนเป็นอย่างไรนะ แล้วพอไปทำข้อสอบ มันรู้แล้วว่าเราเคยทำมาแล้ว ทำให้เรามองออกว่า มันต้องทำอะไร อย่างไร มันจะง่ายกว่าการที่เรามานั่งเรียนในห้องเรียนที่เราไม่รู้ว่าเราจะเขียนอย่างไร..."

"...ตอนอ่านในชีทครั้งแรกมันไม่เข้าใจจริง ๆ พอได้ไปลงมือทำจริง ๆ ได้เอาไปใช้จริง ๆ มันจะเข้าใจมากขึ้น"

"...เวลาเรียนในห้องเรียนเหมือนอ่านทฤษฎีไปเรื่อย ๆ ไม่รู้ว่าจะจริง ๆ แล้วต้องทำยังไง แต่พอลงพื้นที่ไปแล้วเราเข้าใจแล้วว่าที่อาจารย์พูดในห้องเรียนที่จริง ๆ แล้วเป็นอย่างนี้เองไม่ได้ยากเกินความสามารถ..."

5.2 การจัดกิจกรรมตามโครงการ เป็นอีกกิจกรรมหนึ่งของการสร้างประสบการณ์การสื่อสารสุขภาพโดยตรงที่นิสิตต้องใช้ทักษะการสื่อสารรูปแบบต่าง ๆ ที่ได้ฝึกปฏิบัติมาในชั้นเรียน ตั้งแต่การติดต่อประสานงาน การหาและใช้ข้อมูลของชุมชน ซึ่งการสื่อสารกับชุมชนครั้งแรก ๆ นิสิตจะมีความกังวล สับสน แต่เมื่อได้ปฏิบัติจริง มีการพูดคุยกับแกนนำชุมชน เจ้าหน้าที่ของหน่วยบริการสุขภาพในพื้นที่จนเกิดความคุ้นแล้วทำให้นิสิตมีความมั่นใจในการติดต่อประสานงาน สามารถถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจกับชุมชนได้มากขึ้น ดังนิสิตสะท้อนว่า

"...ตอนลงชุมชนครั้งแรกคือมันงง ๆ ว่าวันนี้เราต้องทำอะไร วันนี้เราจะทำอะไร เพราะมีคนในชุมชนมากันเยอะมาก ก่อนลงชุมชน เรามีการวางแผนพูดคุยกับเพื่อน แต่มันจะยากตรงการประสานงาน การบอกต่อ ๆ กัน..."

"...ครั้งแรกที่ลงชุมชน เราไม่รู้ว่าเราจะพูดอะไร คือเราไม่รู้จักชาวบ้าน รู้สึกว่ากลัว แต่พอคุยกับเขาจริง ๆ แล้วก็รู้ว่าเขาพยายามทำให้เราไม่เกร็ง เขาคูยธรรมดามันเลยรู้สึกว่าคุณได้สบายขึ้น..."

"...การที่ได้มีโอกาสลงชุมชนเพื่อจัดโครงการสร้างเสริมสุขภาพ ได้รับการพัฒนาด้านการใช้ภาษาเป็นอย่างมาก เพราะการที่เราจะทำงานให้สำเร็จลุล่วงได้นั้นต้องอาศัยการติดต่อสื่อสาร และประสานงานกับหน่วยงานอื่นอยู่ตลอดเวลาเช่น ผู้นำชุมชน โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพชุมชน และแกนนำหมู่บ้าน..."

5.3 การร่วมจัดเวที "การจัดการความรู้วัฒนธรรมการเสริมสร้างสุขภาพชุมชน" เป็นการจัดเพื่อสรุปการจัดกิจกรรมสร้างเสริมสุขภาพของรายวิชา โดยมีหน่วยงาน องค์กร ชุมชนที่นิสิตฝึกปฏิบัติงานเข้าร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สรุปบทเรียนของการสร้างเสริมสุขภาพ สะท้อนมุมมองการมีส่วนร่วมของชุมชนในการสร้างเสริมสุขภาพประชาชน และการให้ข้อเสนอแนะการจัดการเรียนการสอนที่เกิดผลดีต่อประชาชนและผู้เรียน ซึ่งในเวทีนี้นิสิตจะได้มี

โอกาสพัฒนาทักษะการสื่อสารด้วยการเข้าร่วมเวทีสนทนา การนำเสนอผลการจัดโครงการสร้างเสริมสุขภาพด้วยโปสเตอร์ (poster presentation) โดยมีคณะกรรมการให้ข้อเสนอแนะผลการดำเนินงานและทักษะการถ่ายทอดข้อมูล ตั้งนิสิตเล่าถึงประสบการณ์ที่ได้รับว่า

"...การนำเสนอกับคนภายนอกมันช่วยให้เราได้แลกเปลี่ยน ข้อมูลความรู้กับกลุ่มอื่น ๆ ได้เยอะ คือเราได้ทำเรื่องเดียว แต่เราก็ได้เอามาแลกเปลี่ยนกับคนอื่น ได้เรียนรู้เรื่องของคนอื่น มากขึ้น ในการนำเสนอเราต้องมีการเตรียมตัว ฝึกซ้อมการพูด การทำความเข้าใจเพื่อถ่ายทอดในเวลาที่กำหนด..."

อภิปรายผลการศึกษา

ในการศึกษาการพัฒนาทักษะการสื่อสารสุขภาพ สำหรับนิสิตพยาบาล ชั้นปีที่ 2 คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ผลการศึกษาพบกระบวนการพัฒนาที่สำคัญ 5 ประเด็นคือ

การสร้างความเข้าใจ ซึ่งพบว่าการพัฒนาทักษะการสื่อสาร ด้วยการสร้างความเข้าใจภาพรวมของรายวิชาด้วยการปฐมนิเทศ ช่วยให้ นิสิตรับรู้ข้อมูล มีการวางแผนการเรียนของตนเอง อย่างไรก็ตามการสื่อสารที่สร้างความเข้าใจในภาพรวมยังต้องการการอธิบายรายละเอียด การสอบถามความเข้าใจที่เป็นการสื่อสาร 2 ทางคือ การสะท้อนกลับที่แสดงถึงความคิดเห็น ความเข้าใจของผู้รับสารเพื่อให้เกิดความเข้าใจและนำไปปฏิบัติได้ถูกต้อง นอกจากนี้ช่องว่างของการสื่อสารระหว่างผู้เรียนกับอาจารย์ ผู้สอนยังมีผลต่อการทำความเข้าใจร่วมกันอย่างแท้จริง กล่าวคือ ผู้เรียนยังไม่กล้าพูด ขาดความมั่นใจ หรือแสดงออกกับอาจารย์ ผู้สอน การพูดคุยกับอาจารย์ต้องเป็นทางการ สอดคล้องกับโคทม อารียา เชื่อว่า การสื่อสารสองทาง (Two-way communication) เป็นเครื่องมือที่จะผลักดันทางสังคมจนเกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมได้จริง⁹

เสริมแนวคิดและหลักการ การจัดให้นิสิตได้เรียนรู้แนวคิด ทฤษฎี ยังต้องดำเนินการควบคู่ไปกับปฏิบัติการจริง ทั้งแนวคิด ทฤษฎีการสื่อสารสุขภาพ และแนวคิดการสร้างเสริมสุขภาพ โดยมีอาจารย์ประจำกลุ่มเป็นกลไกสำคัญในการเชื่อมโยงให้นิสิตได้นำแนวคิด ทฤษฎีสู่ปฏิบัติการจริง สอดคล้องกับงานของ ทองปาน บุญกุล ทวีศักดิ์ และคณะ¹⁰ ศึกษาผลของการใช้รูปแบบการเรียนการสอนต่อความสามารถในการถ่ายโยงความรู้ และความสามารถ ในการปฏิบัติงานของนักศึกษาพยาบาล 4 ชั้นตอน คือ 1) การสร้างประสบการณ์เรียนรู้ 2) การฝึกปฏิบัติการใช้ความรู้ 3) การถ่ายโยงความรู้ และ 4) การสร้างความรู้ ซึ่งผลการศึกษาพบว่า ผู้เรียนมีผลการเรียนรู้ด้านความสามารถในการถ่ายโยงความรู้หลังการเรียนสูงกว่าก่อนการเรียน รวมถึงมีความสามารถในการปฏิบัติงานหลังการเรียนสูงกว่าเกณฑ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

สร้างการทำงานเป็นทีม การจัดการกระบวนการการทำงานเป็นทีมทำให้นิสิตมีโอกาสพูดคุยแลกเปลี่ยน สอบถามความเข้าใจ

ติดตามความก้าวหน้าของงานที่ได้รับมอบหมาย ได้พัฒนาทักษะ การสื่อสารของตนเองกับทีมทำงาน การสื่อสารกับหน่วยงาน องค์การ ภาคประชาชน และเรียนรู้เข้าใจสมาชิกแต่ละคนในทีมมากขึ้น เป็นสิ่งที่ดีที่จะได้ฝึกทักษะ ด้านการเป็นผู้นำ ด้านการสื่อสาร และด้านสังคม¹¹ สอดคล้องกับการศึกษาของ จิราจันทร์ คณทา¹² พบว่าพฤติกรรมการทำงานกลุ่มด้านการติดต่อสื่อสาร การสร้างบรรยากาศในการทำงาน และการแก้ไขความขัดแย้ง ภายหลังการเรียนแบบศูนย์การเรียนรู้ของนักศึกษาพยาบาลอยู่ในระดับที่ดีขึ้น โดยสมาชิกกลุ่มต้องมีการช่วยเหลือ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ความรู้ซึ่งกันและกันเพื่อผลสำเร็จของกลุ่ม

สร้างความมั่นใจ เป็นกระบวนการพัฒนาให้นิสิตมีทักษะการสื่อสารสุขภาพก่อนปฏิบัติการจริงด้านการใช้ภาษาที่ถูกต้องเหมาะสม การถ่ายทอดความเข้าใจ และการใช้เทคโนโลยีเพื่อการสื่อสาร โดยให้นิสิตสืบค้นข้อมูล แสดงบทบาทสมมุติในชั้นเรียน ได้รับการสะท้อนการแสดงผลบทบาทสมมุติจากผู้มีประสบการณ์จริง ทำให้นิสิตเห็นคุณค่าแห่งตน เกิดความมั่นใจในการปฏิบัติเมื่อต้อง อยู่ในสถานการณ์จริง สอดคล้องกับการศึกษาของ ตรรกพร สุขเกษม¹³ ที่พบว่าการจัดการเรียนการสอนโดยให้แสดงบทบาทสมมุติ ทำให้ผู้เรียนมีความเป็นผู้นำในการตัดสินใจ มีความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ กล้าแสดงออก มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น และสอดคล้องกับการศึกษาของ นพรัตน์ ใจภาษา¹⁴ ที่พบว่าการสอนแบบบทบาทสมมุติ ช่วยให้ผู้เรียนมีการพัฒนาการด้านการพูดในโอกาสต่าง ๆ มีความมั่นใจในการเลือกใช้ภาษาในสถานการณ์จริง มีบุคลิกภาพที่เหมาะสม รวมทั้งมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สร้างการเรียนรู้จากสถานการณ์จริง การพัฒนาทักษะการสื่อสารสุขภาพโดยให้นิสิตได้เรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริงใน สถานการณ์ต่าง ๆ ตามขั้นตอนของการจัดการเรียนการสอนที่กำหนดในรายวิชาการสร้างเสริมสุขภาพ ตั้งแต่การเขียนโครงการ การจัดกิจกรรมตามโครงการ และการจัดเวทีการจัดการควมรู้ นวัตกรรมสร้างเสริมสุขภาพ ผลการศึกษาพบว่าการจัดให้นิสิตได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ทำให้นิสิต มีความเข้าใจในรายวิชามากขึ้นกว่าการสอนภาคทฤษฎีเพียงอย่างเดียว สามารถสื่อสารถ่ายทอดความรู้ ข้อมูลที่ได้จากการจัด กิจกรรมให้กับผู้อื่นได้อย่างมั่นใจ สอดคล้องกับการศึกษาของ วรวรรณ วาณิชย์เจริญชัย¹⁵ ที่พบว่าการจัดการเรียนการสอนแบบ เน้นประสบการณ์ จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจที่ชัดเจน เนื่องจากเป็นการเรียนรู้ที่เริ่มจากประสบการณ์ที่เป็นรูปธรรมเห็น ได้ชัดเจนจึงสามารถนำไปสู่การเรียนรู้เชิงนามธรรม อันจะส่งผล ต่อกระบวนการคิด การปฏิบัติหรือการกระทำใหม่ ๆ และ สอดคล้องกับการศึกษาของ ศยามน อินสะอาด¹⁶ พบว่า กระบวนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ Project Based Learning ส่งผล ให้กลุ่มผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจในกระบวนการออกแบบเกม และสถานการณ์จำลองได้อย่างเป็นระบบ และมีประสิทธิภาพ

สามารถพัฒนาทักษะการคิด การสร้างความรู้ด้วยตนเอง และส่งผลต่อระดับผลการเรียนรู้ ช่วยให้ผู้เรียนได้ผลิตงานที่เป็นรูปธรรมตามความถนัดของตนเอง และตัดสินใจร่วมกันภายในกระบวนการกลุ่ม เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันในการแสวงหาความรู้ การวางแผน และปฏิบัติงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ ส่งผลให้การเรียนรู้ประสบความสำเร็จ

จากการดำเนินการวิจัยและข้อค้นพบจากการวิจัยนี้ มีข้อเสนอแนะดังนี้ ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะสื่อสารนั้น ผู้สอนควรมีการสอดแทรกในทุกๆของการจัดการเรียนการสอนทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะสื่อสารได้ในทุกสถานการณ์ โดยมีอาจารย์ผู้สอนให้คำแนะนำ เสนอแนะการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้การจัดการเรียนการสอนเป็นกลุ่มย่อย จะช่วยพัฒนาทักษะการสื่อสารได้เป็นอย่างดีเนื่องจากจะต้องมีการสื่อสารการทำงานร่วมกันกันภายในสมาชิกกลุ่ม การสื่อสารกับอาจารย์ประจำกลุ่ม การสื่อสารระหว่างกลุ่ม รวมถึงการสื่อสารกับผู้เกี่ยวข้องอื่นๆ แต่ทั้งนี้ต้องพิจารณาถึงสมรรถนะของผู้เรียนกับกิจกรรมที่มอบหมาย และระยะเวลาของการทำกิจกรรมที่เหมาะสมไม่เป็นภาระกับผู้เรียนจนเกินไป

ข้อแนะนำอีกด้าน คือ เพื่อให้เกิดการสื่อสารที่มีคุณภาพ ควรสร้างวัฒนธรรมการสื่อสารที่ดี มีการตรวจสอบความน่าเชื่อถือ แหล่งที่มาของสาร และที่สำคัญควรมีการสื่อสารสองทาง (two-way communication) ระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสารเพื่อตรวจสอบความถูกต้อง ความเข้าใจของสารที่ได้รับเพื่อป้องกันความผิดพลาดโดยเฉพาะบุคลากรสุขภาพที่มีการสื่อสารกับผู้รับบริการ

การจัดการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ มีความเข้าใจจริงในสิ่งที่เรียนรู้ ต้องออกแบบการจัดการเรียนการสอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากปฏิบัติจริง โดยมีอาจารย์ผู้สอนเป็นที่ปรึกษา มีการสอดแทรกความรู้จากภาคทฤษฎีสู่การปฏิบัติในทุกขั้นตอนของการดำเนินกิจกรรม

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบคุณนิสิตคณะพยาบาลศาสตร์ ชั้นปีที่ 2 ปีการศึกษา 2556 ทุกคนที่ให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้และสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง และขอขอบพระคุณคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่สนับสนุนและให้กำลังใจการทำวิจัยในครั้งนี้

References

1. World Health Organization (WHO). Health promotion glossary. Geneva. WHO, 1996.
2. Research and Development on Health Communication to the Public, Health Systems Research Institute. Health communication. 2nd ed. Bangkok. 2008. (in Thai)
3. Thanasomboonkij P. Health communication. 2nd ed. Bangkok. 2008. (in Thai)
4. Research and Development on Health Communication to the Public . Concept of health communication. (Accessed on Dec. 12, 2013, at www.hcsthailand.com) (in Thai)
5. Srinakharinwirot University. 15-year strategic plan (2010 – 2024). Bangkok. Srinakharinwirot University. Boganic Publishing. (in Thai)
6. Kianwong T, Witoonmetha M. Effect of buddy learning model on team work, perceived self-efficacy and decision making skills in the nursing practicum of nursing students, Suan Dusit Rajabhat University. *SDU Res J* 2012;8(3): 117-129. (in Thai)
7. Holloway I, Wheeler S. Qualitative research in nursing and healthcare. 3rd. Malaysia. KHL Printing Co Sdn Bhd, 2010.
8. Pothisita C. Science and art of qualitative research. 3rd ed. Bangkok. Ammarin Printing and Publishing, 2007. (in Thai)
9. Research and Development on Health Communication to the Public, Health Systems Research Institute Curriculum development in health communication (Seminar). Feb. 27, 2008. Sponsored by Health Systems Research Institute and Health Promotion Foundation. (Accessed on Apr. 6, 2014, at <http://gotoknow.org/blog/healthcomnurse/167805>)
10. Boonkusol T, Chindanurak T, Puttapitukpol S, Lausuwanaikul W. The effectiveness of instructional model to enhance the knowledge transfer and task ability of nursing students. *J Royal Thai Army Nurs* 2012;13 (2):29-37. (in Thai)
11. Ngamkanok S. Team building. *J Educ* 2008;19(1):31-44. (in Thai)
12. Kontha J. Effects of using learning center on academic achievement and group behavior of nursing students. *J Nurs Educ* 2010;3(3):27-38.
13. Sukkasem T. Assertive behavior development using role-play in first year college students enrolling the Public Policy course, in the second semester of 2011. Thesis. Master of Public Administration degree program. Faculty of Humanities and Sociology. Kampaengpet Rajabhat University, 2011. (in Thai)
14. Jaipasa N. Speaking development for various situations using role-play. Arts of Speaking course for associate degree students. Payup Technology and Business Administration College, 2012. (in Thai)
15. Wanitchaenchai W. Learning by practice: application in teaching. *J Nurs Sci* 2010;28(4):36-44. (in Thai)
16. Insa-ard S. Teaching by project-based learning. Game and Simulation course for undergraduate students. Department of Educational Technology. Ramkamhang University 2012. (in Thai)

Editorial note

Manuscript received in original form on July 15, 2014;
accepted in final form on December 22, 2014